

รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน
ในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2

A MODEL OF VOLUNTEER SPIRIT DEVELOPING ACTIVITY
ADMINISTRATION OF STUDENTS IN THUNGTAKE NETWORK SCHOOL
UNDER CHUMPHON PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

เสาวณีย์ เพือกล้อม¹,
ธีระพงษ์ สมเขาใหญ่², มะลิวัลย์ โยธารักษ์³ และ กษมา ศรีสุวรรณ⁴
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช^{1,2,3,4}

Saowanee Puaklom¹,
Teeraphong Somkhaoyai², Maliwan Yotarak³ and Kasama Srisuwan⁴
Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand^{1,2,3,4}
Corresponding Author; Email: Worksaowanee@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน 2) ศึกษารูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน 3) นำเสนอรูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ศึกษาสภาพ จำนวน 10 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน 4 คน และครูผู้รับผิดชอบกิจกรรม

* ได้รับบทความ: 2 กุมภาพันธ์ 2564; แก้ไขบทความ: 4 มีนาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 17 มีนาคม 2564

จิตอาสา 6 คน สัมภาษณ์เชิงลึกในการร่างรูปแบบ จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ศิษยานิเทศก์ และนักพัฒนาชุมชน สนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Focus Group) จำนวน 7 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน 2 คน นักวิชาการ 1 คน ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมจิตอาสา 2 คน นักพัฒนาชุมชน 1 คน และ ศิษยานิเทศก์ 1 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 โดยกำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีกิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่น ตามความสนใจในลักษณะจิตอาสา 2) รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน ประกอบด้วย (1) ชื่อรูปแบบ (2) หลักการและเหตุผล (3) วัตถุประสงค์ (4) แนวทางการดำเนินการ (5) การติดตามและประเมินผล ที่เป็นไปตามทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูมด้านจิตพิสัย มีกระบวนการพัฒนา 5 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 การรับรู้ค่านิยม ขั้นที่ 2 การตอบสนองต่อค่านิยม ขั้นที่ 3 การเห็นคุณค่าของค่านิยม ขั้นที่ 4 การจัดระบบของค่านิยม ขั้นที่ 5 การสร้างลักษณะนิสัย 3) ผลการนำเสนอรูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน พบว่า กระบวนการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้ได้

คำสำคัญ: รูปแบบ; การบริหาร; กิจกรรมพัฒนาจิตอาสา

Abstract

This research aimed 1) to study the condition of volunteer spirit developing activity administration of students, 2) investigating the management model of volunteer spirit developing activity administration of students in Thungtako network school, and 3) presenting the management model of volunteer spirit developing activity administration of students in Thungtako network school under Chumphon primary educational service area office 2. This was a qualitative research based on data collected from in-depth interviews, the condition study from 10 informants are 4 school directors and 6 teachers, 3 persons in the drafting of the model are a school director, a supervisor and a community developer, and group discussion from 7 experts (Focus Group) are 2 school directors, an academic, 2 teachers, a community developer and a supervisor.

The findings were as follows:

1) Conditions of volunteer spirit developing activity administration of students were continuously conducted in accordance with the policy of the affiliated agencies, which was in line with the Core Curriculum of Basic Education 2551 B.E. (2008). Students' activities and social and public activities were set to encourage students to have guidance-activities, students' activities, activities for social and public interest to encourage students to serve social, community based on interests in the volunteer manner. 2) The management model of volunteer spirit developing activity administration of students consists of (1) the name of the model, (2) principles and rationale, (3) objectives, (4) guidelines, and (5) follow-up and evaluation that are in accordance with Bloom's theory of learning. Affective Domain has 5-step development process ; (1) value recognition, (2) reaction to the values, (3) appreciation of values, (4), the system of values, and (5), characterization. 3) Regarding the model of volunteer spirit developing activity administration of students, it was found that the student's volunteer development process was in accordance with the objectives of the model created by the researcher through the scrutiny of the experts. The model is appropriate, feasible, and beneficial.

Keywords: Model; Administration; Volunteer Spirit Developing

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์ที่จะสืบสาน รักษา ต่อยอด โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และแนวพระราชดำริต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ในการบำบัดทุกข์ และบำรุงสุขให้ประชาชน และพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้หน่วยราชการในพระองค์ร่วมกับหน่วยราชการต่าง ๆ และประชาชนที่มีจิตอาสาได้บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน และแก้ไขปัญหา ให้แก่ประชาชนภายใต้โครงการจิตอาสา “เราทำความดี ด้วยหัวใจ” (ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ, 2561 : 8) จิตอาสาจึงเป็นการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ ผู้เรียน ซึ่งกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวดที่ 1 บททั่วไปว่าด้วยความมุ่งหมายและหลักการ

มาตรา 7 ได้แสดงถึงความพยายามในการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตอาสา ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้เป็นผู้ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 3-4)

การส่งเสริมให้ผู้เรียนซึ่งเป็นวัยที่มีพัฒนาการในทุกๆ ด้านให้มีจิตอาสา จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะส่งเสริมด้านเจตคติของนักเรียน ซึ่งควรเริ่มปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็กที่กำลังเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตอันเป็นกำลังสำคัญของครอบครัว สังคมและประเทศชาติ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญของจิตอาสา โดยให้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ โดยสถานศึกษาต้องมีชั่วโมงให้ผู้เรียนทำกิจกรรมสาธารณะ ให้ครบตามกรอบเวลาในโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษาที่กำหนดไว้ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 60 ชั่วโมง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552 : 17-21) ซึ่งจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการปฏิรูปการศึกษา คือ การสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีความสามารถและคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญ คือ การมีสุขภาพที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีความสามารถในการคิด มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ มีจิตสำนึกที่ดีมีจิตอาสาไม่เห็นแก่ตัว เสียสละ อดทน ซึ่งจิตอาสาเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับบุคคล โดยเฉพาะผู้เรียนถือได้ว่าเป็นผู้มีความสำคัญที่ควรได้รับการปลูกฝังคุณลักษณะที่ดี เพื่อเติบโตเป็นบุคคลที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเครือข่ายทุ่งตะโก พบว่า ผู้เรียนบางส่วนขาดจิตอาสาในการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม มีการแข่งขันเอาเปรียบซึ่งกันและกันมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองมากกว่าส่วนรวม มีโลกส่วนตัวสูง ให้ความสำคัญกับตัวเองมากกว่าส่วนรวม และความเป็นจิตอาสาลดน้อยลง จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ดังกล่าวข้างต้น การบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาจิตอาสาในสถานศึกษาให้เป็นผู้ที่มีจิตอาสาควบคู่กับความรู้ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เสียสละเพื่อส่วนรวมพร้อมที่จะช่วยเหลือและพัฒนาสังคมให้น่าอยู่ ซึ่งจะก่อให้เกิดทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและประสบผลสำเร็จ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาสภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 ทั้งนี้ ผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทาง การวางรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาจิตอาสาให้ประสบผลสำเร็จต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2

2. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน 4 คน และครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมจิตอาสา 6 คน การสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ซึ่งเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน ศิษยานิเทศก์ และนักพัฒนาชุมชน และสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Focus Group) จำนวน 7 ซึ่งเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน 2 คน นักวิชาการ 1 คน ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมจิตอาสา 2 คน นักพัฒนาชุมชน 1 คนและศิษยานิเทศก์ 1 คน

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ขั้นตอนการศึกษาสภาพ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง 10 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน 4 คน และครูผู้รับผิดชอบโครงการจิตอาสา 6 คน 2) ขั้นตอนการศึกษารูปแบบ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ศิษยานิเทศก์ จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน และนักพัฒนาชุมชน จำนวน 1 คน 3) ขั้นตอนการนำเสนอรูปแบบ ได้แก่ ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม 7 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ศิษยานิเทศก์ 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน 2 คน ครูผู้รับผิดชอบโครงการจิตอาสา 2 คน นักพัฒนาชุมชน 1 คน และนักวิชาการ 1 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ขั้นตอนการศึกษาสภาพ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก 2) ขั้นตอนการศึกษารูปแบบ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ 3) ขั้นตอนการนำเสนอรูปแบบ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบประเมินและแบบการสนทนากลุ่ม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ขั้นตอนการศึกษาสภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดย (1) การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา (2) การเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยตรงกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2) ขั้นตอนการศึกษารูปแบบ โดยขอความร่วมมือไปยังผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์เชิงลึกเรื่องรูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก 3) ขั้นตอนการนำเสนอรูปแบบ จัดให้มีการ

สนทนากลุ่ม โดยดำเนินการสนทนากลุ่มเพื่อขอความเห็นและข้อเสนอแนะในแบบร่างรูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาและบันทึกผลการสนทนากลุ่มตามความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดสนทนากลุ่มใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

ผลการวิจัย

การเสนอผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ข้อ โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Investigation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 พบว่า 1) กิจกรรมแนะแนวจัดกิจกรรมบูรณาการกับกลุ่มการเรียนรู้สาระต่าง ๆ ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงโดยการกระทำซ้ำ ๆ เพื่อเป็นการเน้นย้ำให้เกิดการมีจิตอาสา 2) กิจกรรมนักเรียน ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมตามความถนัดและสนใจ มีการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน 3) กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ผู้เรียนร่วมสำรวจและวิเคราะห์สภาพปัญหาโดยดำเนินการด้วยตนเองในลักษณะอาสาสมัคร มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถและตามความถนัดของผู้เรียนมีการวัดผลและประเมินผลโดยใช้เครื่องมือที่หลากหลายมีความเหมาะสมกับผู้เรียน สอดแทรกกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ตามหลักสูตร ทำให้ผู้เรียนมีจิตอาสาคือช่วยเหลือผู้อื่น มีพัฒนาสมรรถนะ 5 ประการ คือ การสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหาการใช้ทักษะชีวิตและการใช้เทคโนโลยีมีจิตอาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

2. ผลการศึกษารูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 พบว่า

มีองค์ประกอบดังนี้ 1) ชื่อรูปแบบ 2) หลักการและเหตุผล 3) วัตถุประสงค์ 4) แนวทางการดำเนินการ 5) การติดตามประเมินผล ทั้งนี้เป็นผลมาจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เป็นไปตาม ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม ด้านจิตพิสัย 5 ชั้น ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรม 5 ชั้น ดังนี้ 1) การรับรู้ค่านิยม 2) การตอบสนองต่อค่านิยม 3) การเห็นคุณค่าของค่านิยม 4) การจัดระบบค่านิยม 5) การสร้างลักษณะนิสัย

3. ผลการนำเสนอรูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า ผลการนำเสนอรูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน ในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 รูปแบบมีความเป็นไปได้ มีความเหมาะสมและมีความเป็นประโยชน์ และได้มีการปรับปรุงแบบตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้ได้รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการในการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ด้านจิตพิสัยของบลูม ประกอบด้วยพฤติกรรม 5 ชั้น ดังนี้ 1) การรับรู้ค่านิยม ประกอบด้วย 1. สร้างบรรยากาศที่กระตุ้นการเรียนรู้จิตอาสา 2. ให้ผู้เรียนชมวิดิทัศน์พระราชกรณียกิจรัชกาลที่ 9, รัชกาลที่ 10, พระราชินีและภาพกิจกรรมจิตอาสา 3. ให้ความรู้แก่ผู้เรียนเรื่องจิตอาสา 4. ประชาสัมพันธ์ จูงใจและสร้างการรับรู้ให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ และ 5. ผู้เรียนศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองด้วยการหาความรู้จากสื่อต่าง ๆ 2) การตอบสนองต่อค่านิยม ประกอบด้วย 1. เชิญบุคคลตัวอย่างให้ความรู้หรือถ่ายทอดประสบการณ์เกี่ยวกับกิจกรรมจิตอาสา 2. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อนช่วยเพื่อน พี่ช่วยน้อง น้องช่วยพี่ เพื่อพัฒนาจิตอาสาในโรงเรียนหรือชุมชน และ 3. สอนผู้เรียนให้เป็นคนคิดถึงส่วนรวมและสิ่งแวดล้อม 3) การเห็นคุณค่าของค่านิยม ประกอบด้วย 1. สร้างความเข้าใจให้ผู้เรียนเห็นว่าการมีจิตอาสาจะต้องไม่เป็นการเบียดเบียนตนเองหรือบุคคลรอบข้าง 2. สำรวจเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่ที่ต้องการทำสาธารณประโยชน์ 3. กำหนดขอบเขตพื้นที่และฝึกทำกิจกรรมจิตอาสา 4. จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตอาสาในโรงเรียนหรือชุมชนด้านการมีจิตอาสา และ 5. นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองและมีการดูแลการปฏิบัติอย่างทั่วถึงซึ่งนักเรียนจะมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะการมีจิตอาสา 4) การจัดระบบค่านิยม ประกอบด้วย 1. ผู้เรียนร่วมกันคิดวิเคราะห์ เชื่อมโยงกิจกรรมจากประสบการณ์จริงที่ได้ร่วมกันปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การเกิดเจตคติที่ดีในการเป็นจิตอาสา 2. รมรณรงค์เสริมสร้างการมีจิตอาสาทั้งในสถานศึกษาและชุมชน 3. ส่งเสริมให้

ผู้เรียนมีหน้าที่ต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งในสังคมนั้น ๆ 5) การสร้างลักษณะนิสัย ประกอบด้วย 1. บุคคลใกล้ชิดเป็นต้นแบบที่ดีทางด้านจิตอาสาให้กับผู้เรียน 2. ใช้กิจกรรมสอดแทรก กิจกรรมประจำวันให้กับผู้เรียน 3. จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สะท้อนตนเอง 4. ผู้เรียนร่วมกัน วิเคราะห์พฤติกรรมของบุคคลตัวอย่าง/เหตุการณ์จริง 5. ผู้เรียนเปรียบเทียบพฤติกรรมและเหตุการณ์ ต่าง ๆ 6. ผู้เรียนกำหนดมาตรการการดำเนินงานด้านจิตอาสา 7. สร้างภาคีเครือข่ายกับผู้ปกครอง และชุมชน 8. แสดงความชื่นชมต่อผู้เรียนถึงสิ่งที่ผู้เรียนได้ช่วยเหลือชุมชน 9. สร้างคนต้นแบบด้านการมีจิตอาสาทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่องรูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนในเครือข่าย สถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 สามารถอภิปราย ผลตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. สภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า 1) การจัดกิจกรรม แนวโน้ม ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และรู้จักตนเองมากขึ้น ซึ่งโรงเรียนจัดกิจกรรมโดยบูรณาการกับกลุ่ม การเรียนรู้สาระต่าง ๆ จัดการเรียนการสอนที่หลากหลายให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงโดยการกระทำซ้ำ ๆ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ คำพันธ์ จานงกิจ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาจิต สาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า การเรียนรู้โดยลงมือปฏิบัติ สามารถช่วยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เกิดการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงตนเอง (คำพันธ์ จานงกิจ, 2556 : 89) 2) กิจกรรมนักเรียน มีการพัฒนาจิตอาสาของผู้เรียนโดยนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม ตามความถนัดและความสนใจ มีความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและ กัน โดยจัดให้สอดคล้องกับความถนัดและต้องการของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสันติพงศ์ ยมรัตน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดกิจกรรมจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่าการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจิต สาธารณะเพื่อนำความรู้ไปแสดงเจตคติ สร้างความรู้สึก ที่ดีหรือไม่ดีเพื่อประกอบการตัดสินใจเลือก ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม (สันติพงศ์ ยมรัตน์, 2558 : 434) 3) กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เน้นให้ผู้เรียนร่วมสำรวจ และวิเคราะห์สภาพปัญหา โดยผู้เรียนดำเนินการด้วยตนเองในลักษณะอาสา สมัยคร มีความเหมาะสมกับผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกร่วมที่จะทำกิจกรรมเพื่อรับรู้ความ รู้สึก และตอบสนองโดยการแสดงพฤติกรรมจิตอาสาอย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระ

มหาหัตถพร ปยธมโม (คำเพชรดี) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย พบว่าการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านจิตอาสา มีการบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมคิดวิเคราะห์และเสนอแนะกิจกรรมการเรียนรู้เน้นกิจกรรมในการฝึกและปฏิบัติด้วยตนเอง (พระมหาหัตถพร ปยธมโม (คำเพชรดี), 2560) ทั้งนี้เป็นเพราะว่า เครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก เป็นสถานศึกษาที่มีความสำคัญในการสร้างให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีจิตอาสาจึงมีการกำหนดนโยบาย ให้ความสำคัญของจิตอาสาในการดำเนินการจัดกิจกรรมจิตอาสา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดแนวทางที่ชัดเจนในการดำเนินกิจกรรมจิตอาสาในโรงเรียนสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดหลักการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีหลักการสำคัญ ดังนี้ 1) มีเป้าหมายของการจัดกิจกรรมที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม และครอบคลุมผู้เรียนทุกคน 2) เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน เต็มตามศักยภาพตาม ความสนใจ ความถนัด ความต้องการ เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะ 3) เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังและส่งเสริมจิตสำนึกในการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมในลักษณะต่าง ๆ ที่ สอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรม 4) เป็นกิจกรรมที่ยึดหลักการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ประชาชน ชาวบ้าน มีส่วนร่วมในการกิจกรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552 : 7- 55) ซึ่งสอดคล้องกับมณีนคร ไชยศรี ได้วิจัย เรื่องการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1) สภาพและปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนพบว่ากิจกรรมลูกเสือและกิจกรรม เน้นแนวถูกบรรจุอยู่ในงานกิจกรรมนักเรียนส่วนกิจกรรมเสริมหลักสูตรไม่ได้กำหนดไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร โดยกระบวนการจัดกิจกรรมเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม 2) แนวทางในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนคือ แผนการจัดกิจกรรมควรมีลักษณะยืดหยุ่นได้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานกิจกรรมของผู้เรียนในโอกาสต่าง ๆ เพิ่มขึ้น (มณีนคร ไชยศรี, 2550 : 38)

2. รูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก ผลการศึกษารูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุ่งตะโก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 ประกอบด้วย 1) ชื่อรูปแบบ 2) หลักการและเหตุผล 3) วัตถุประสงค์ 4) แนวทางการดำเนินการ 5) การติดตามและประเมินผล ทั้งนี้เป็นผลมาจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นไปตามทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม ด้านจิตพิสัย 5 ขั้น ซึ่งประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การรับรู้ค่านิยม ขั้นที่ 2 การตอบสนองต่อค่านิยม ขั้นที่ 3 การเกิดค่านิยม/การเห็นคุณค่าของค่านิยม ขั้นที่ 4 การจัดระบบค่านิยม ขั้นที่ 5 การสร้างลักษณะนิสัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยสมปอง ช่วยพรม ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะตามหลักการเรียนรู้แบบ รับใช้สังคม สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา พบว่าจัดการเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงปัญหา

จากชีวิตจริงในชุมชนของตน ที่เชื่อมโยงจากหลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบนำไปสู่การเกิดคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะทำให้นักเรียนมีคุณลักษณะจิตสาธารณะและพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ (สมปอง ช่วยพรม, 2559) และสอดคล้องกับงานวิจัยของมาร์ติน (Martin) ได้ศึกษาผลการนำรูปแบบกิจกรรมไปใช้กับกลุ่มทดลองการนำรูปแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตอาสาของนักศึกษา การนำเสนอโครงการจิตอาสาอย่างเป็นรูปธรรม ระยะเวลาการเรียนรู้ที่นานขึ้น ช่วยในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมควรได้เรียนรู้พร้อมปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง เพราะทำให้สามารถจดจำกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี (Martin, 2012 : 64)

3. ผลการนำเสนอรูปแบบการบริหารกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนในเครือข่ายสถานศึกษาทุกระดับ พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสม เป็นไปได้และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน ทั้ง 5 ชั้น ประกอบด้วย ชั้นที่ 1 การรับรู้ค่านิยม ชั้นที่ 2 การตอบสนองต่อค่านิยม ชั้นที่ 3 การเกิดค่านิยม/ การเห็นคุณค่าของค่านิยม ชั้นที่ 4 การจัดระบบค่านิยม ชั้นที่ 5 การสร้างลักษณะนิสัย ทั้งนี้ พบว่าการพัฒนาจิตอาสาจำเป็นต้องสร้างกระบวนการต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการตอบสนองสิ่งที่ตั้งตามด้วยความสนใจและเต็มใจ เห็นคุณค่าพร้อมยอมรับสิ่งที่ตั้งตามนั้นและนำมาปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะก่อให้เกิดการซึมซับจนเกิดการปฏิบัติเป็นนิสัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภวรรณ เล็กวิไล ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะจิตสาธารณะของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร พบว่า กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสัมผัสความรู้สึกขั้นขยายการรับรู้ด้วยสื่อต่าง ๆ ขั้นแบ่งปันประสบการณ์ ขั้นทบทวนตรวจสอบตน และขั้นประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ที่เน้นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ ซึ่งก่อให้เกิดประสบการณ์ตรงแก่นักศึกษา สามารถพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของรูปแบบ (ศุภวรรณ เล็กวิไล, 2562 : 37-38) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิเชียร อินทรสมพันธ์และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาด้วยรูปแบบการสอนตามแนวคิดจิตวิทยาร่วมสมัย พบว่ารูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องตามแนวคิดจิตวิทยาร่วมสมัย ได้แก่ จิตวิทยา กลุ่มพฤติกรรมนิยมที่มีแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เกิดขึ้นจากพฤติกรรมที่เป็นการตอบสนองจากสิ่งเร้า แก้ปัญหาที่เน้นการเรียนรู้ที่สติปัญญา กลุ่มมนุษยนิยม มีแนวคิดในการอำนวยความสะดวกโดยการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อให้ผู้เรียน และกลุ่มสร้างสรรค์นิยมที่มีแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้หรือการสร้างเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในของผู้เรียนซึ่งแนวคิดแต่ละกลุ่มส่งผลต่อการพัฒนาจิตสาธารณะ รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะและการทำงานร่วมกันเป็นทีม มีองค์ประกอบเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 จูงใจ, ขั้นที่ 2 ขั้นใฝ่รู้, ขั้นที่ 3 ขั้นสู่การปฏิบัติ, ขั้นที่ 4 จัดระบบทบทวน และขั้นที่ 5 เชิญชวนใช้ ผลที่ได้จากรูปแบบการสอนคือจิตสาธารณะของผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้สูงขึ้น (วิเชียร อินทรสมพันธ์ และคณะ, 2560 : 116-117) และสอดคล้องกับงานวิจัยของวัลลยา ธรรมอภิบาล ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับบัณฑิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณวิทยาเขตสงขลา พบว่า การถ่ายทอดความรู้ที่เป็นศาสตร์แก่เยาวชนในการสร้างรากความตระหนักให้เกิดขึ้นนั้น จำเป็นต้องอาศัยศิลปะชั้นสูงเพื่อกล่อมเกลาคิดใจ โนมน้าวความสนใจและเบี่ยงเบนแนวคิดของเยาวชนจากสิ่งที่ผูกพันอยู่เดิม ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน เพื่อให้ยอมรับสิ่งใหม่ที่ถูกต้องเหมาะสมกว่าเป็นงานที่มีความยากลำบาก (วัลลยา ธรรมอภิบาล, 2555 : 217)

ข้อเสนอแนะ

1. เครือข่ายสถานศึกษาควรมีการประชุมชี้แจงการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับโรงเรียนในเครือข่ายสถานศึกษา ภาควิชาเครือข่ายหรือชุมชนรับทราบในการพัฒนาจิตอาสาของผู้เรียน โดยการประสานความร่วมมือและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อฝึกฝนให้ผู้เรียนเกิดเป็นนิสัยที่มีจิตอาสา
2. โรงเรียนควรจัดการเรียนรู้ที่เริ่มต้นด้วยการปลูกฝังสิ่งที่ดีงามอย่างต่อเนื่อง โดยครูมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุน เป็นแบบอย่างที่ดี นักเรียนเป็นผู้คิดวางแผนดำเนินการโดยไม่มีการบังคับและส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมที่เหมาะสมตามโอกาส เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการตอบสนองสิ่งที่ดีงามด้วยความสนใจและเต็มใจ ยอมรับสิ่งที่ดีงามและนำมาปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอซึ่งจะก่อให้เกิดการซึมซับจนเกิดการปฏิบัติเป็นนิสัย
3. โรงเรียนควรทำความเข้าใจการพัฒนาจิตอาสา 5 ขั้นตอน ในแต่ละกิจกรรมเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชนนั้น ๆ

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนสามารถพัฒนาได้ด้วยทฤษฎีการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย 5 ขั้นของบลูม โดยมีกระบวนการ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นการรับรู้ค่านิยมเกี่ยวกับจิตอาสา โดยให้ผู้เรียนชมวิดีโอทัศน์พระราชกรณียกิจต่างๆ ให้ความรู้เรื่องจิตอาสาโดยการบูรณาการในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ การประชาสัมพันธ์และผู้เรียนศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง

ขั้นที่ 2 การตอบสนองต่อค่านิยม โดยการเชิญบุคคลตัวอย่างให้ความรู้หรือถ่ายทอดประสบการณ์ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยเพื่อนช่วยเพื่อน พี่ช่วยน้อง น้องช่วยพี่และสอนผู้เรียน

ให้เป็นคนคิดถึงส่วนรวมและสิ่งแวดล้อม

ขั้นที่ 3 การเห็นคุณค่าของค่านิยม โดยการสร้างความเข้าใจให้ผู้เรียนสำรวจ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่ที่ต้องการทำสาธารณประโยชน์ กำหนดขอบเขตพื้นที่และฝึกทำกิจกรรมจิตอาสา จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตอาสาในโรงเรียนหรือชุมชนด้านการมีจิตอาสาและให้นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง

ขั้นที่ 4 การจัดระบบค่านิยม โดยให้ผู้เรียนร่วมกันคิดวิเคราะห์ เชื่อมโยงกิจกรรมจากประสบการณ์จริง รมรงค์เสริมสร้างการมีจิตอาสาทั้งในสถานศึกษาและชุมชน และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีหน้าที่ต่าง ๆ ช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งในสังคมนั้น ๆ

ขั้นที่ 5 การสร้างลักษณะนิสัย โดยมีบุคคลใกล้ชิดเป็นต้นแบบที่ดีให้กับผู้เรียนใช้กิจกรรมสอดแทรกกิจวัตรประจำวัน จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สะท้อนตนเอง ร่วมกันวิเคราะห์พฤติกรรมของบุคคลตัวอย่าง/เหตุการณ์จริง ผู้เรียนกำหนดมาตรการ การดำเนินงานด้านจิตอาสา สร้างภาคีเครือข่ายกับผู้ปกครองและชุมชน แสดงความชื่นชมต่อผู้เรียนถึงสิ่งที่ผู้เรียนได้ช่วยเหลือชุมชน สร้างบุคคลต้นแบบด้านการมีจิตอาสาทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุ (ร.ส.พ).
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- คำพันธ์ จานงกิจ. (2556). รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- พระมหาหัตถพร ปยธมโม (คำเพชรดี). (2560). การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านจิตอาสาในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย อำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย. ใน ปริญญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มณี ครไชยศรี. (2550). การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนม่งฟอร์ตวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- วัลลยา ธรรมอภิบาล. (2555). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิเชียร อินทรสมพันธ์ และคณะ. (2560). การพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาด้วยรูปแบบการสอนตามแนวคิดจิตวิทยาร่วมสมัย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*, 10(2), 116-117.
- ศุภวรรณ เล็กวิไล. (2562). การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะจิตสาธารณะของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*, 12(2), 37-38.
- ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2561). แรงบันดาลใจในการทำจิตอาสา. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- สมปอง ช่วยพรหม. (2559). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะตามหลักการเรียนรู้แบบปรับใช้สังคม สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สันติพงศ์ ยมรัตน์. (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- Martin. R. A. (2012). Empowering adults: A new agenda for agriculture. A model for research collaboration in the North Central Region. Ames: Iowa state University.